

PRATARMĖ

Tarptautinę „Kartų ir lyčių programą“ (*Generations and gender programme*) 2000 m. inicijavo Jungtinių Tautų Europos ekonominės komisijos Gyventojų aktyvumo padalinys (JT EEK GAP; *United Nations, Economic Commission for Europe, Population Activities Unit – UN ECE PAU*). Šiuo metu šią programą vykdo jau per 20 išsivysčiusių pasaulio šalių, kurioms būdingi spartūs šeimos pokyčiai, labai mažas gimstamumas ir labai paspartėjęs populiacijos senėjimas. Tarp šalių, vykdančių „Kartų ir lyčių programą“, – daugiausia Europos šalys. Iš kitų kontinentų šalių prie šios programos prisijungė Japonija, Kanada, Australija, t. y. šalys, taip pat susiduriančios su panašiomis demografinėmis problemomis.

Pagrindinis „Kartų ir lyčių programos“ tikslas – pagerinti žinias apie demografinių ir socialinių procesų raidą, jų sąryšį ir veiksnius, ypač daug dėmesio skiriant santykių tarp vaikų ir tėvų (tarp kartų) ir santykių tarp partnerių (tarp lyčių – *gender*) vertinimui (Macura, 2002), o atskleidus šių santykių esmę – išsiaiškinti demografinės elgsenos ir demografinių pokyčių mechanizmus (Vikat ir kt., 2007). Programoje akcentuojami santykių tarp kartų ir lyčių pokyčiai, siejami su tokiais demografiniais įvykiais kaip išėjimas iš tėvų namų, partnerystės ryšių kūrimas ir irimas, vaikų gimimas, išėjimas į pensiją (Vikat ir kt., 2007).

Tarptautinę „Kartų ir lyčių programą“ sudaro dvi dalys: „Kartų ir lyčių tyrimas“ (*Generations and gender survey*) ir „Kontekstinė duomenų bazė“ (*Contextual data base*). „Kartų ir lyčių tyrimas“ yra pagrindinė programos dalis – tai longitiudinis tyrimas, kartojamas tris kartus, kas trejus metus apklausiant tuos pačius respondentus.

„Kartų ir lyčių tyrimo“ Lietuvoje (šis tyrimas Lietuvoje dar vadinamas „Tėvai ir vaikai, vyrai ir moterys šeimoje ir visuomenėje“) organizatoriai – Socialinių tyrimų instituto Demografinių tyrimų centras. Tyrimo apklausos darbai atlikti 2006 m. Apklausti 10 036 respondentai. Apklausos darbus atliko „Baltijos tyrimai Ltd.“ Pagrindiniai „Kartų ir lyčių tyrimo“ Lietuvoje finansiniai remėjai – Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas ir Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija. Konsultantas – Lietuvos statistikos departamentas.

Pagal tarptautinę „Kartų ir lyčių programą“ tyrimo duomenys turi būti skleidžiami. Vienas iš numatytų „Kartų ir lyčių tyrimo“ duomenų skleidimo būdų – standartinių lentelių publikavimas nacionaline ir anglų kalba. Šiame leidinyje ir publikuojami Lietuvos „Kartų ir lyčių tyrimo“ duomenys pagal tarptautinius standartinių lentelių modelius.